

PAUL LAFARGUE

Tembellik Hakkı,

Tembellik Hakkı, kapitalist düzenin kıyasıya eleştirisi, devrimci yazının başyapıtı, sosyalizmin klasiği niteliğiyle, Komünist Manifesto'dan sonra, tüm Avrupa dillerine en çok çevrilmiş olma onurunu taşıyor. Kimilerine göre, bu yapıt, yalnızca sosyalizmin değil, Fransız yazınının da klasiğidir. 1880'de Egalité dergisinde bölüm bölüm yayınlanan, sonra da 1883'te kitaplaşan bu "saldırı yapıtı", 1905-1907 arasında, Çarlık Rusyası'nda baskı yapmış ve Lenin'e bakılırsa, 1917 Ekim Devrimi'nin kotarılmasında büyük etkisi olmuştur. Yapıtı ele almadan önce, Fransa'da sosyalist düşünce ve eylemin önderlerinden biri olan, özellikle de Marx'ın damadı olarak tanınan yazarın yaşamı ve kimliği üzerinde duralım.

Fransız sosyalizm tarihinde, Marksizmi ülkeye ilk getiren düşünür ve eylem adamı Paul Lafargue, 1842'de Küba'nın Santiago kentinde dünyaya gelmiştir. Soyu soppu, uluslararası bir nitelik taşımaktadır. Dedesi Bordeauxlu Fransız, babaannesi zenci-beyaz melezi, annesinin babası Fransız Yahudisi, anneannesi de Karaibli bir kızıl deriliydi.

Paul Lafargue, dokuz yaşındayken ailesiyle birlikte Fransa'ya göçer. Buna, göçten çok, dede yurduna kavuşma demek gerekiyor.

Lafargue, Bordeaux ve Toulouse'da ortaöğrenimini yaptıktan sonra, Paris'te Tıp Akademisi'ne yazılır ve aynı sıralarda kralcı hükümete karşı yoğunlaşan gençlik eylemlerine katılır.

O günlerin -ve tüm günlerin- Paul Lafargue'ı cumhuriyetçi, sosyalist, materyalist ve ateisttir. Fransa'da sosyalist düşüncenin halk arasında yayılması için vargücüyle çalışmış, eylemlerini daha çok İşçi Partisi safında yoğunlaştırmıştır.

Paul Lafargue, Marx'la tanışmadan önce Proudhoncudur. Ahlakı ve ekonomi bilimini her türlü Tanrısal öğeden arındırma girişiminin temsilcisi Proudhoncu.

Lafargue, gençlik eylemlerine katıldığı bu dönemde, kültürünü artırma yolunda yoğun bir okuma tutkusuna kaptırır kendini. Kant'tan başlayarak okuduğu ve etkilendiği düşünürler arasında Hegel, Feuerbach, Littré, Taine, Claude Bernard, Fourier, Saint Simon, Darwin, Auguste Comte ve özellikle Proudhon'u sayabiliriz.

Önceleri bağılandığı cumhuriyetçi ve demokratlardan kopup, "gençlik düşlerinden 'vazgeçerek', hükümetin değil, toplumun değişmesini isteyen" işçilere katılır. Artık yolunu bulmuş, sosyalizmi seçmiştir, daha çok Proudhoncu olarak.

Gençlik deviniminin militanı Lafargue, kongrelerdeki tartışmalarda sesini yükselterek dinle bilimin uzlaşamayacağını ileri sürüyor: "Bilim Tanrıyı yok saymıyor, daha iyisini yapıyor, onu gereksiz kılıyor." Düşüncesini, bir yazısında "ilerlemenin tek yolu, Tanrı'ya savaş açmaktır" diyerek özetliyor.

Lafargue, bir ara Blanquicilere yanaşır, sonra da Enternasyonal'e üye oluyor. 1865'te, Londra'da Genel Konsey'e, Fransız işçi devinimi üzerine bir rapor sunuyor ve bu olay dolayısıyla da Marx'la tanışıyor. Marx, Lafargue'in coşkusuna, politik gücüne hayran oluyor. Engels'e yazdığı bir mektupta, ondan "yakışıklı, zeki, enerjik ve sportif" olarak söz ediyor. Hem, öyle olmasa, en sevdiği kızını, Laura'yı ona verir miydi?

Paris'te hükümete karşı direnişe geçen gençleri kışkırttığı gerekçesiyle akademiden uzaklaştırılan Lafargue, tıp öğrenimini Londra'da sürdürüyor. Laura'ya olan tutkusu, iki yıllık bir bekleyişten sonra, evliliğe dönüşüyor. Marx, kızıyla evlenecek bu gencin yaşamıyla yakından ilgilenmektedir. Engels'e yazdığı bir mektupta, kaygılarını şöyle dile getiriyor: "Anladığıma göre... Lafargue evlenmeden önce doktorasını Londra ve Paris'te yapacak. Buraya kadar bir sorun yok. Ancak, dün melezimize (Lafargue'i böyle tanımlıyor) yine söyledim, eğer İngilizlerin o soğukkanlılığını benimsemezse, Laura ona kısa zamanda güle güle der. Bunu kafasına koymak zorunda. Yoksa yapacak hiçbir şey yok."

Sonunda Lafargue Londra'da öğrenimini tamamlıyor ve Laura ile evleniyor. Yıl 1867. Karı koca Paris'e yerleşiyorlar. 1868'de bir oğulları, iki yıl sonra bir kızları, bundan bir yıl sonra da bir oğulları dünyaya geliyor. Ne var ki, hiçbiri yaşayamıyor. Ve Lafargue tıptan soğuyor, kendini tümüyle sosyalist düşünce ve eyleme adıyor. Laura ile omuz omuza.

1870'te Fransız-Alman savaşı patlak verince, Paris'ten ayrılıp Bordeaux'ya taşınıyorlar. Altı ay süren savaşı Fransa yitirmiş, imparatorluk yıkılmış, yerini III. Cumhuriyet adıyla kentsoylu bir yönetim almıştır. Lafargue, bu durum karşısında Ulusal Savunma adlı bir gazete çıkararak işçi devinimini canlandırmaya çalışıyor. Bu dönemde Fransa, büyük bir ekonomik bunalım içindedir. Thiers hükümeti, dolaylı dolaysız vergileri yükseltmiş ve çalışan yığınları dayanılmaz yükler altına sokmuştur.

İşte, adına Komün denen ayaklanma, 18 Mart 1871'de bu koşullarda patlak verir. Bu, işçinin sınıfının uyanışıdır. Kentsoylu hükümet, bu ayaklanmayı kanla bastırır. Lafargue, tutuklanacağını anlayınca İspanya'ya geçer. Burada kaldığı bir yıl içinde, "Kapital"in İspanyolca'ya çevrilmesine yardımcı olur.

Yıl 1873. Fransa, hâlâ büyük bir ekonomik bunalım yaşıyor, amansızca sömürülen işçi sınıfının bilinçlenmesine de yol açarak. Lafargue, önde gelen bir sosyalistle, Guesde ile tanışıyor bu dönem ve Fransa işçi sınıfını örgütlemek üzere kolları sıvıyor. 1877'de Egalité gazetesinde bu yönde yazılar yazıyor 1880'de, Londra'da Engels'in evinde Marx ve Guesde ile birlikte örgütün programını hazırlıyor. O günlerde, "Tembellik Hakkı"

da

Egalité'de tefrika olarak yayımlanıyor...

Lafargue'in yaşam öyküsünü tüm ayrıntılarıyla anlatmaya sayfalar yetmez. Yalnızca, 1891'de milletvekili seçilerek Bourbon Sarayı'na girdiğini belirtmek gerek. Bu seçim, gerici basında büyük tepkilere yol açıyor. Lafargue, "yabancı" sayılıyor ve "Marx'in damadı"nın

Almanya'ya gönderilmesi

öneriliyor. Bütün suçlamalara karşın, Lafargue, Fransız Sosyalist Partisi'nin kurucuları arasında yer almıştır. Ne yazık ki, sosyalizmin zaferini göremeyecektir. 26 Kasım 1911'de, onu eşi Laura ile bir koltukta kucak kucağa son soluğunu vermiş olarak bulurlar. Kendilerini öldürmelerinin nedenini, bıraktığı mektupta şöyle açıklamaktadır Lafargue:

"Bedence ve ruhça sapsağlamken, yaşama zevk ve sevinçlerini birer birer elimden alan, beden ve kafa güçlerimi koparıp götüren acımasız yaşlılık, enerjimi felce uğratıp istemimi söndürmeden ve beni gerek kendime, gerek başkalarına yük olacak duruma düşürmeden, canıma kıyıyorum.

Yıllardır, yetmiş yaşımı aşmamaya söz verdim kendime. Yaşamdan ayrılmanın yılı olarak bu dönemi seçtim ve kararımı uygulama yolunu tasarladım: deri altına siyanür enjekte etmek.

45 yıldan beri kendimi adadığım davanın, yakın bir gelecekte başarıya ulaşacağından emin olmanın büyük sevinciyle ölüyorum."

*

Tembellik hakkı deyince, şöyle yan gelip yatmak, ekmek elden su gölden bir yaşam gelir insanın aklına önce, "armut piş, ağzıma düş" deyimine

uygun bir

yaşam... Oysa, emek vermeden insanca bir yaşam elde edilemez.

Aslına bakarsanız, tembellik insanın doğasında var. "Çalışma"
sözcüğünün

Fransızcası Travail "zahmetli iş", "acı veren iş", bir tür
"işkence"
anlamını içeriyor.

Eskiçağ Atinası'nda, çalışma, kölelere özgü, aşağılık bir uğraş sayılıyordu.
Gelgelelim, çalışma insan doğasına ters düşse de, ter dökmeden yaşamının
olanağı yok artık. Bu gerçeklik doğrultusunda, yüzyıllar boyu tembellik
yerilmiş, çalışma kutsanmış. Tembelliğe karşı savaş, her toplumda
atasözlerine yansıyan bir yer edinmiş. "Çalışmaya usanan, aç kalır",
"Bağa

bak üzüm olsun, yemeye yüzün olsun", "Çalışan el, tok karın
üzerindedir",
"Çalışan kul yoksun kalmaz."

İnsan doğasına inat, çalışmayı yücelten tutum, daha çok din çevrelerinde
yankı bulmuş. "Allah çalışmayan kulunu sevmez" diyen Müslümanlık da,
"Çalışmaya ekmek yok" yıldırımını savuran Hıristiyanlık da, çalışmayı
bir

dinsel görev durumuna sokarak tembelliğe savaş açmışlar.

Peki, Paul Lafargue, neden tembelliği savunma gereği duymuş? Bunu en iyi o
anlatacak. Biz şöyle bir değinelim.

Lafargue'in yetiştiği dönem ve çevre, genel olarak, işçi kitleleri için
insanlık dışı bir ortamdı. Aydınlar arasında, öldürücü çalışmaya karşı bir
tepki filizlenmekteydi.

1848'de, çalışma saati Paris için günde 10, taşra için 11 saatti. Yasama
Meclisi, 9 Eylül 1848'de fabrika ve yapımevlerinde toplu çalışma saatini 12
olarak saptıyor. Sonraları bu 17 saate kadar çıkacaktı.

İşte Lafargue, sosyalistlerin bile çalışma zorunluluğunu insanlık dışı
noktalara vardığı bir dönemde, tembellik hakkını savunmak gereğini duydu.
Aslında, bir düşünürün dediği gibi, buradaki "tembellik" sözünün
yerine "boş
zaman" sözünü koyarak Lafargue'ı aklamak gerekir.

Babeuf'ten, Robert Owen'dan Marx'a kadar tüm sosyalist düşünürler, zorunlu

çalışmayı öğütlemişlerdir. Lafargue bunları biliyordu. Ve yine biliyordu ki, Cabet,, icarei adlı ideal ülkesinde tembelliğe çok az yer veriyor, yazın 7, kışın 6 saatlik sevilesi bir çalışma uğraşına çağırıyordu insanları. Oysa Lafargue, günde üç saatlik bir çalışmayı yeterli buluyordu. Bütün bu saydığımız sosyalist düşünürlerden çok önce, tembellik, yani boş zaman hakkını Rousseau dile getirmiştir. 1758 tarihli d' Alembert' e Mektup adlı yazısında:

“Halkın, ekmeğini kazanmak için harcadığı zamandan başka zamanı yoksa, yazık. Ekmeğini sevinçle yiyebilmesi için de zamanı olması gerek. Yoksa, uzun süre kazanamaz olur ekmeğini. Halkın çalışmasını isteyen şu adaletli ve iyiliksever Tanrı, onun dinlenmesini de ister. Doğa da halkın aynı zamanda çalışmasını ve dinlenmesini; didinmesini, aynı zamanda da haz duymasını ister. Çalışmaya karşı duyulan tiksinti, yoksul insanları çalışıp didinmekten daha çok bunaltır.”

Lafargue, çalışmaya değil, insanı insanlıktan çıkaran aşırı çalışmaya karşı savaşıyordu. Ona göre, 19. yüzyıldan beri işçi sınıfının başına bela olan şey “aşırı çalışma”ydı. Bu tempo, işçileri her türlü düşünsel yozlaşmaya, organik rahatsızlıklara götürüyordu. Bu yalnızca bir kötülük değil, aynı zamanda delilikti. İşte Lafargue, işçileri, bellerini büken bu delilikten kurtarmaya çalışıyordu.

Boş zaman, T.S. Eliot'a göre “kültürün temelini” oluşturur. Lafargue'ın Tembellik Hakkı'nı okurken, Eliot'ın bu sözünü aklınızdan uzak tutmamanızı dilerim.

Bay Thiers, İlköğretim Komisyonu'nda (1849) şöyle diyordu: “Papaz sınıfının etkisini alabildiğine güçlendirmek istiyorum. Çünkü, insana 'keyfine bak' diyen felsefeyi değil, ona bu dünyada acı çekmek için bulunduğu öğretene iyi felsefeyi yayma bakımından güveniyorum papaz sınıfına.” Bay Thiers, yırtıcı bencilliğini ve dar kafalılığını temsil ettiği kentsoylu sınıfının ahlakını dile getiriyordu.

Kentsoylu sınıfı, papaz sınıfının desteğindeki soylulara karşı savaşırken, özgür düşünceyi ve tanrıtanımsızlığı göklere çıkarıyordu. Ama, üstünlük kazanır kazanmaz, tutumuyla birlikte ağız da değiştirdi. Bugün, ekonomik ve politik üstünlüğünü dine dayamaya çalışıyor. 15. ve 16. yüzyıllarda, putataparlık geleneğine dönüyordu sevine sevine ve Hıristiyanlığın kınadığı ten isteklerini, tutkularını yüceltiyordu. Günümüzde gırtlığına kadar mala

mülke ve zevke batınca, Rabelaisler, Diderotlar gibi düşünürlerinin öğretilerini yadsıyor ve ücretlilere perhiz öğüdü veriyor. Hıristiyan ahlakının zavallı bir öykünüsü olan kapitalist ahlak, işçinin ten isteklerine ilenç yağdırıyor. Ücreticilerin gereksinimlerini en aza indirmeyi, sevinçlerini, tutkularını yok etmeyi ve onu dur durak tanımayan acımasız bir makine durumuna mahkûm etmeyi, kendine ideal olarak seçiyor.

Devrimci sosyalistler, kentsoylu sınıfının filozof ve yergi yazarlarının açmış oldukları savaşı devralacaklar; kapitalizmin toplumsal ahlak kuramlarına saldıracaklar; eyleme çağırılan sınıfın başkişilerinde, egemen sınıfın dört bir yana saçtığı boş inanç tohumlarını yok edecek; bütün ahlak softalarının yüzüne, "dünya artık işçi gözyaşlarıyla dolmayacak" diyeceklerdir. "Olabilirse barışçı yollarla, olamazsa şiddet yoluyla" kuracağımız sosyalist toplumda insanların tutkuları dizginlenecek. Çünkü,"hepsi de doğaları gereği iyidir, bize düşen, yalnızca onları kötüye kullanmaktan ve aşırıya kaçmaktan kurtarmaktır" (1) ve bu tutkular, ancak karşılıklı dengelemelerle ve insan organizmasının uyumlu gelişimiyle önlenabilir. Doktor Beddoe şöyle diyor: "Bir ırk, ancak bedensel gelişmesinin doruğuna vardığında, enerji ve ahlak gücünün de en yüksek noktasına ulaşır." Büyük doğabilimci Charles Darwin de böyle düşünüyordu. (2)

Kimi ek notlarla şimdi yeniden yayınladığım Çalışma Hakkına Karşıkoyma konulu yazım, 1880'de haftalık (ikinci dizi) Egalité'de çıkmıştı.

P.L.

Sainte-Pelagie Tutukevi, 1883

TEMBELLİK HAKKI

YIKICI BİR DOĞMA

Sevme, içme ve tembellik dışında,

Tembellik edelim her şeyde

Lessing

Kapitalist uygarlığın egemen olduğu ulusların işçi sınıflarını garip bir çılgınlık sarıp sarmalamıştır. Bu çılgınlık, iki yüzyıldan beri, acılı insanlığı inim inim inleyen bireysel ve toplumsal yoksunluklara yol açmaktadır. Bu çılgınlık, çalışma aşkı; bireyin, onunla birlikte çoluk çocuğunun yaşam gücünü tüketecek denli aşırıya kaçan çalışma tutkusudur. Rahipler, iktisatçılar ve ahlakçılar bu akıl sapıncına karış çıkacak yerde, çalışmayı kutsallaştırmışlardır. Bu gözü kapalı, bu dar kafalı adamlar, Tanrılarında daha bilge olmaya kalkıştılar; bu güçsüz ve zavallı yaratıklar, Tanrılarının ilendiği şeyi yeniden saygınlığa kavuşturmak istiyorlar. Ben ki, ne Hıristiyan, ne iktisatçı, ne de ahlakçıyım; onların yargılarını Tanrılarının yargısına; din, ekonomi ve özgün düşünce konusundaki vaazlarını da, kapitalist toplumdaki çalışmanın korkunç sonuçlarına havale ediyorum.

Kapitalist toplumda çalışma, her türlü düşünsel yozlaşmanın, her türlü örgensel bozukluğun nedenidir. İki elli uşak takımının baktığı Rothschild ahırlarının safkan atlarını; Normandiya çiftliklerinin toprağı süren, gübreyi taşıyan, ekini ambarlayan ağır yük hayvanıyla karşılaştırın bir. Ticaret misyonerlerinin henüz Hıristiyanlıkla, frengi ve çalışma dogmasıyla kokuşturamadıkları soylu vahşilere, sonra da, bizim o zavallı makine uşaklarına bir bakın hele. (3)

Bizim uygar Avrupamızda, insanın doğal güzelliğinin izini bulmak isteyince, onu, ekonomik önyargıların henüz çalışma düşmanlığını kökünden söküp atamadığı uluslarda aramanız gerek. Ne yazık ki, şimdi yozlaşan İspanya, bizden daha az fabrika, daha az tutukevi ve kışlası olmakla övünebilir. Ama sanatçı, kestaneler gibi esmer, çelik bir çubuk gibi dümdüz ve esnek, gözüpek Endülüslü'yü seyretmekten zevk duyar; hele delik delik

"capa"sına

görkemle bürünmüş dilencinin Ossuna düklerine "amigo" diye seslenişi karşısında insanın yüreği yerinden oynar. İçindeki ilkel hayvanın körelmediği İspanyol için çalışma, köleliklerin en kötüsüdür. (4) O büyük çağın Yunanlıları da, çalışmayı hor görüyorlardı; yalnızca köleler çalışabilirdi; özgür insan, bedensel devinimlerden, zekâ oyunlarından başka şey bilmezdi. Bu, aynı zamanda, Aristoteles'in, Phidias'ın ve Aristophanes'in üyesi oldukları bir ulusun içinde insanın dolaştığı, soluk alıp verdiği bir dönemdi; bu, çok geçmeden İskender'in fethedeceği Asya'nın göçebe sürülerini bir avuç yiğidin Marathon'da yenilgiye uğrattığı dönemdi. Eskiçağ Yunan filozofları, özgür insanı alçaltan çalışmayı aşağı görüyorlardı. Şairler, Tanrılarının armağanı olan tembelliği övüyorlardı: O

Melibae, Deus nobis hoec otia fecit. (5)

İsa, Dağdaki Söylev'inde tembelliği öğütlemişti:

"Tarlalardaki zambakların gelişip serpilmesine bakın. Onlar ne çalışıyor, ne de yün eğiriyorlar. Buna karşın söyleyeyim size, Süleyman, o görkemi içinde daha göz alıcı giysilere bürünmüş değildi". (6)

Sakallı ve ürkütücü Tanrı Yehova, hayranlarına ideal tembelliğin en üstün örneğini vermiş, altı günlük çalışmadan sonra sonsuzluğa dek dinlenmiştir. Buna karşılık, çalışmayı organik bir zorunluluk sayan ırklar hangileridir? Overnyalılar (Auvergneliler); Britanya adalarının Overnyalıları İskoçlar, İspanya'nın Overnyalıları Gallegoslar, Almanya'nın Overnyalıları Pomeranyalılar, Asya'nın Overnyalıları Çinliler. Bizim toplumumuzda çalışmayı çalışma olarak seven sınıflar hangileridir? Toprak sahibi çiftçilerle küçük kentsoylular. Birileri toprakları kapmış, öbürleri dükkânlarına sıkı sıkıya bağlanmış, yeraltı dehlizlerinde köstebekler gibi devinip dururlar, gönüllerince doğaya şöyle bir bakmazlar hiç.

Ne var ki, işçi sınıfı, bütün uygar ulusların üreticilerini bağrında toplayan o büyük sınıf, bağımsızlaşarak insanlığı kölece çalışmadan kurtaracak ve insan-hayvanı özgür bir varlık durumuna getirecek olan işçi sınıfı, tarihsel görevini unutup içgüdülerine ihanet ederek, kendini çalışma dogmasına kurban etmiştir. Cezası sert ve korkunç olmuştur. Tüm bireysel ve toplumsal yoksulluk, çalışma tutkusundan doğmuştur.

ÇALIŞMANIN KUTSANMASI

1770'te, Londra'da "Alışveriş ve Ticaret Üstüne Bir Deneme" adlı imzasız bir

yapıt yayımlandı. O dönemde belirli bir yankı uyandırdı. Büyük bir insansever olan yazar şöyle diyordu:

"İngiltere'nin fabrika işçisi güruhu, İngiliz oldukları için, kendini oluşturan tüm bireylerin, doğuştan kaynaklanan bir hakla, Avrupa'nın başka ülkelerindeki işçilerden daha özgür, daha bağımsız olma ayrıcalığına sahip bulunduğu saplantısına kaptırmıştı kafasını. Bu düşünce, askerlere yararlı olabilir, yiğitlik aşılama bakımından. Ama fabrika işçileri, bu düşünceyi ne denli az benimsemiş olurlarsa, hem kendileri, hem de devlet için o kadar

iyi olur bu. İşçiler, kendilerini hiçbir zaman üstlerinden bağımsız sanmamalıdır. Böylesi özgürlük ve bağımsızlık hayranlığı, bizimki gibi bir devlette, belki de nüfusunun sekizde yedisinin malının mülkünün az olduğu ya da hiç olmadığı bir devlette çok büyük tehlikedir. Endüstrideki yoksullarımız bugün dört günde kazandıklarını altı günde kazanmaya razı olmadıkça, tam iyileşme gerçekleşemez."

Böylece, Guizot'dan (Gizo) yüz yıl önce Londra'da çalışma, insanın soylu tutkuları için bir fren olarak öğütleniyordu açıktan açığa.

Napoléon, 5 Mayıs 1807'de, Alman kenti Osterode'dan şunları yazıyordu:

"Halklarım ne kadar çok çalışırsa, kötülükler o kadar azalır. Ben bir buyurganım (...) ve pazar günleri, dua saatinden sonra, dükkânların açık tutulmasını ve işçilerin işlerine gitmelerini buyurmaya hazırım."

Tembelliği kökünden söküp atmak ve onun doğurduğu böbürlenlik ve bağımsızlık duygularını bastırmak için, "Ticaret Üstüne Deneme" yazarı, yoksulları ideal

çalışma evlerine (Idea Workhouse) kapamayı öneriyordu. Ona göre, bu evler, yemek saatleri dışında, dolu dolu 12 saatlik bir uğraşmayla, günde tam 14 saat çalışılan terör evleri olacaktı.

Günde 12 saat çalışmak; işte, 18. yüzyıl filozof ve ahlakçıların ideali. Öteleri olmayanın (nec plus ultra) nasıl da aştık sınırını! Günümüzün işlikleri, işçi kitlelerinin hapsedildiği, yalnızca erkeklerin değil, kadınların ve çocukların da 12-14 saat zorla çalışmaya mahkûm edildiği ideal çocuk iyileştirme evleri durumuna gelmiştir. (7)

Demek, "Terreur" (Terör) Dönemi kahramanlarının çocukları, 1848'den sonra, fabrikalarda çalışmayı 12 saatle sınırlayan yasayı bir devrim başarısıymış gibi kabul edecek denli çalışma dininin alçaltısına teslim etmişler kendilerini! Onlar, "çalışma hakkı"nı devrimci bir ilke ilan ediyorlardı. Yazıklar olsun Fransız işçi sınıfına! Yalnızca köleler böylesi bir alçalmaya düşebilirlerdi. Kahramanlık Dönemi'nin Yunanlısına, böyle bir alçalmayı düşünebilmesi için yirmi yıllık bir kapitalist uygarlık gerekirdi.

Zorunlu çalışmanın acıları, açlık işkenceleri, İncil'de sözü geçen çekirgelerden daha çok sayıda işçi sınıfının üzerine abanmışsa, onlara kucak açan işçi sınıfının kendisidir.

1848'de işçiler, elde silah, istedikleri bu çalışma eylemini yine kendi

ailelerine zorla kabul ettirdiler; karılarıyla çocuklarını, endüstri babalarına teslim ettiler. Aile yuvalarını kendi elleriyle yıktılar; karılarının sütlerini kendi elleriyle kuruttular. Gebe kadınlar, çocuk emziren zavallı kadınlar maden ocaklarına, fabrikalara gittiler, belleri büküle büküle, sinirden öle öle. Erkek işçiler, kendi elleriyle çocuklarının yaşamını söndürdüler, canlılığını yok ettiler. -Yuf olsun işçilere! Nerede o ortaçağ halk öykülerimizin, eski masallarımızın o sözünü sakınmayan, dobra dobra konuşan, şarap düşkünü halaları, teyzeleri! Durmadan taban tepen, yemek pişiren, şarkı söyleyen, neşeler yaratıp canlılık saçan, ağrısız sızısız, sağlam ve gürbüz çocuklar doğuran kadınlar nerede? Bugün, uçuk renkli cılız çiçekler örneği, solgun tenli, bozuk mideli, kolu budutu tutmaz olan fabrika kızlarımız ve kadınlarımız var!... Sağlam zevkler tatmamışlar hiç ve bu konuda yüzlerini güldürecek hiçbir şey söyleyemezler! -Ya çocuklar? Çocuklara 12 saat çalışma! Gözün çıksın yoksulluk!- Ama, Manevi ve Politik Bilimler Akademisi'nin bütün Jules Simonları, Cizvitlerin tüm Germynsleri, çocukları aptallaştırmak, içgüdülerini bozmak, bedenlerini çürüğe çıkarmak için, kapitalist işliklerin bozuk havası içindeki çalışmadan daha yıkıcı bir kötülük bulamazlardı.

Çağımız, çalışma yüzyılıdır, diyorlar; aslında acının, yoksulluğun, kokuşmuşluğun yüzyılıdır.

Bununla birlikte, burjuva filozoflar, economiciler, söyledikleri güç anlaşılan Auguste Comte'dan gülünç ölçüde açık seçik Leroy-Beaulieu'ye, şarlatanca romantik Victor Hugo'dan, böncesine kaba saba Paul de Kock'a kadar kentsoylu yazarların hepsi, çalışmanın büyük çocuğu İlerleme Tanrısı'nın onuruna mide bulandırıcı şarkılar söylediler. Onlara bakılırsa, mutluluk egemen olacaktı dünyada; daha şimdiden ha geldi, ha geliyor gibiydi. Bu baylar, geçmiş yüzyıllara uzanıp günümüzün tadını tuzunu kaçırarak şeyler getirmek için, derebeylikteki yoksulluğun kirini pasını eşelediler. Bu karnı tok, sırtı pek, daha dün büyük senyörlerin çanak yalayıcısı, bugün kentsoyluların kalem uşağı olanlar canımızdan bezdirmediler mi bizi, retorikçi La Bruyère'in anlattığı köylüyle. Eh, peki! Alın size, 1840 kapitalist ilerleme yılında işçilerin yararlandığı nimetlerin parlak bir tablosu. Bu tabloyu, bu baylardan biri, enstitü üyesi Dr. Villermé çiziyor. Bu kişi, 1848'de kitlelere kentsoylu ahlakının ve ekonomisinin aptallıklarını aşıl原因an bu bilginler derneğinin üyesiydi. Thiers, Cousin, Passy ve akademisyen Blanqui de bu dernekte yer alıyordu.

Dr. Villermé, işlikler kenti Alsace'dan, hani şu insanseverliğin ve sanayi cumhuriyetçiliğinin gülleri Kestnerlerin, Dollfuslerin Alsace'ından söz ediyor. Ama, doktor, işçilerin yoksunluğunu önümüze sermeden önce, eski endüstri zanaatçısının durumunu anlatan Alsaceli bir işlik sahibine,

Dollfus-Mieg Şirketi ortaklarından Th. Mieg'e kulak verelim:

"Mulhouse'da, bundan elli yıl önce (1813'te makineli modern endüstri doğarken), işçilerin hepsi, kentte ve çevredeki köylerde oturan ve hemen hepsi, bir evi, çoğu kez bir küçük tarlası olan toprağa bağlı kişilerdi."
(8)

Çalışmanın altın çağıydı o dönem. Ama o günler, Alsace, endüstrisi ve pamuklularıyla dünyayı mala, Dollfuslarını, Koechlinlerini milyonlara boğmuyordu. Ama yirmi beş yıl sonra, Villermé, Mulhouse'a gittiğinde, modern minotaure (9) kapitalist işlik, ülkeyi fethetmişti; insan çalışmasına olan susuzluğu içinde işçileri yuvalarından koparıp almıştı, onları daha bir eğip bükme, içlerine çalışma isteğini daha bir sokabilmek için. İşçiler makinenin sesine koşuyorlardı binler ve binlerce.

"Bunların büyük bir bölümü, 17 binde 5 bini," diyor Villermé,
"kiraların yüksekliği yüzünden, komşu köylerde oturmak zorundaydılar. Kimileri de, çalıştıkları işlikten bir buçuk fersah ötelede oturuyordu."

"İş, Mulhouse'da, Dornach'ta, yaz-kış sabahın beşinde başlıyor, akşamın beşinde sona eriyordu.. Her sabah kente gelişlerini, her akşam dönüşlerini görmeli. Aralarında, solgun benizli, bir deri bir kemik kadınlar var, hepsi de çamur deryasında yalınayak yürüyen, yağmur ya da kar yağdığında, şemsiyeleri olmadığı için, yüzlerini ve boyunlarını korumak için önlüklerini ya da etekliklerini başlarına geçiren kadınlar. Onların yanı sıra, onlar kadar kire pasa batmış, solgun benizli, partallar içinde, üstleri başları makine yağlarına bulanmış sürü sürü gencecik çocuk var. Bunlar, su geçirmez giysileri altında yağmurdan daha iyi korunuyorlar. Sözüünü ettiğimiz kadınlar gibi koltuklarının altında günlük yiyecekleri bile yok. Yalnızca, eve dönünceye kadar ağızlarına atacakları ekmek parçasını ellerinde tutuyor ya da ceketlerinin altında saklıyorlar."

"Böylece, en az 15 saat sürdüğüne göre, upuzun bir günün yorgunluğuna, bu zavallılar için, sık sık zahmetli gidiş gelişlerin yorgunluğu da ekleniyor. Sonunda, akşamları evlerine uyuma gereksinimiyle yorgun argın dönüyor ve ertesi gün, açılma saatinde atölyelerde bulunmak üzere evden çıkıyorlar, doyasıya dinlenmeden."

İşte şimdi, kentlerde oturanların üst üste, tikiş tikiş yaşadığı berbat konutlar:

"Mulhouse'da, Darnach'ta ve komşu evlerde, iki ailenin birer köşede, iki

tahta arasında yere serpilmiş samanlar üzerinde yattığını gördüm. Haut-Rhin ilinde pamuk sanayisi işçilerinin içinde yaşadıkları aşırı yoksulluk, şu yürekler acısı sonucu doğuruyordu: Üretici tüccarların, kumaşçıların, fabrika müdürlerinin ailelerinde yaşayan çocukların yarısı 21 yaşına basarken, dokumacı ve pamuk iplikçisi ailelerdeyse, aynı çağdaki çocukların yarısı iki yıl önce ölüp gidiyorlardı."

Villermé, işlik çalışmalarından söz ederken, şunları ekliyor:

"Oradaki çalışma, bir iş, bir görev değil, bir işkencedir. Ve bu işkenceyi altı ile sekiz yaş arasındaki çocuklara uyguluyorlar. Bu, özellikle pamuk ipliği işliklerinde çalışan işçileri yıpratın, her Tanrının günü çekilen sonu gelmez bir işkencedir."

Çalışma süresi konusunda da Villermé, ceza sömürgelerinde kürek mahkûmlarının günde 6 saat, Antiller'deki kölelerin 9 saat, oysa 1789 Devrimi'ni gerçekleştirmiş ve o gösterişli İnsan Hakları'nı ilan etmiş olan Fransa'da, bir buçuk saat yemek molasıyla birlikte, atölye işçilerinin günde 16 saat çalıştırıldıklarını saptıyor. (10)

Ey burjuvazinin devrimci ilkelerinin acınası başarısızlığı! Ey İlerleme Tanrısı'nın iç karartıcı armağanı! Filozoflar, hiç çalışmadan para pul, han hamam edinmek için yoksullara iş verenlere, insansever diye alkış tutuyorlar. Bir köyün orta yerinde bir fabrika kurmaktansa, oraya veba tohumları saçmak, su kaynaklarını zehirlemek daha iyidir. Fabrika işçiliğini başlatın, ne neşe kalır ortada, ne sağlık, ne de özgürlük. Yaşamı güzel ve yaşanmaya değer yapan ne varsa, hepsi gitti gider. (11)

Ekonomi uzmanları da, işçilere "toplumsal zenginliği artırmak için çalışın!"

deyip duruyorlar hep. Ama, bir başka ekonomist, Destut de Tracy, onlara şöyle yanıt veriyor: "Yoksul uluslarda halkın rahatı yerindedir. Zengin uluslardaysa, halk, genellikle yoksuldur."

Tracy'nin izleyicisi Cherbuliez de şöyle ekliyor: "İşçiler üretken anaparaların birikimine katkıda bulunarak, kendilerini er geç ücretlerinin bir bölümünden yoksun bırakacak olaya yardım etmiş oluyorlar." Ama, kendi

yaygaralarıyla sağırlaşmış ve aptallaşmış olan ekonomi uzmanları "kendi gönencinizi yaratmak için çalışın!" diyorlar işçilere yanıt olarak. Anglikan Kilisesi rahibi saygıdeğer Townshend, Hıristiyan hoşgörüsü adına şunları söylüyor boyuna: "Çalışın, gece gündüz demeden çalışın! Çalışarak yoksulluğunuzu artırabilirsiniz; sizin yoksulluğunuz da, yasa gücüyle sizleri

zorla çalıştırmaktan kurtarır bizi. Yasa zoruyla çalışmak çok sıkıntı verir, çok zorlanma gerektirir, çok gürültü patırtıya yol açar. Açlıksa, tam tersine, gürültüsüz, sessiz sürekli bir baskı değildir yalnızca, çalışma ve uğraşın en doğal dürtüsü olarak, en etkili çabalara da yol açar aynı zamanda."

Çalışın, çalışın işçiler, toplumsal serveti ve kendi yoksulluğunuzu artırmak için çalışın. Çalışın ki, daha da yoksullaşarak daha çok çalışmak ve yoksullaşmak için birtakım nedenleriniz olsun. Kapitalist üretimin acımasız yasası budur işte.

İşçiler, ekonomi uzmanlarının aldatıcı sözlerine kulak verdikleri için, kendilerini canla başla çalışma tutkusuna adanmışlardır. İşçiler, tüm toplumu, toplumsal organizmayı baştan başa sarsan sanayideki aşırı üretimin bunalımları içine atıyorlar. Öyle ki, mal çokluğu, alıcı yokluğu yüzünden işlikler kapanıyor ve açlık, işçi nüfusa adeta kırbaçla veryansın ediyor. Çalışma dogmasıyla serseme dönen işçilerin, sözde gönenç döneminde başlarına bela ettikleri aşırı üretim, bugünkü yoksulluklarının nedenidir. Buğday ambarına koşup "Açız, bir şeyler yemek istiyoruz! Bir tek mangırımız bile yok. İşin doğrusu bu, ama meteliğe kurşun atmakla birlikte, buğday hasadını ve bağbozumunu yine de bizler yaptık." demeye gerek yok. Sanayi manastırlarının kurucusu Bay Bonnet de Jujurieux'nün ambarlarını kuşatıp, şöyle haykırmanın da gereği yok: "Bay Bonnet, işte sizin iplikçi, dokumacı kadın işçileriniz, bir Yahudi'nin gözünü yaşartacak denli yamalı pamuk giysileri içinde soğuktan titreyiyorlar. Ama bununla birlikte, tüm Hıristiyan dünyasının hoppa kadınlarının ipekli giysilerini dokuyanlar onlardı. Zavallı kadınlar günde 13 saat çalışıyorlardı. Süslenmeye zamanları yoktu. Şimdi işsizdirler ve dokudukları ipeklileri hışırdata hışırdata giyebilirler. Süt dişlerini döktüklerinden beri, kendilerini sizin servetinize adadılar ve perhizli bir yaşam sürdüler. Şimdi günleri boş geçiyor ve çalışmalarının meyvalarını almak istiyorlar biraz. Haydi Bay Bonnet, ipeklilerinizi veriverin, Bay Harmel muslinlerini, Bay Pouyer-Quertier kasalarını, Bay Pinet de, soğuk ve ıslak küçük ayakları için potinlerini verecek... Baştan ayağa giyinik ve kıpır kıpırdırlar, onları seyretmek hoşunuza gidecektir. Haydi, hık mık etmeyin. -Siz insanlığın dostusunuz, üstelik Hıristiyansınız değil mi?- Canlarını dişlerine takarak kazandırmış oldukları servetinizi kadın işçilerinizin buyruğuna verin. -Siz ticarete gönül bağlamış değil misiniz?- Öyleyse malların dolaşımını kolaylaştırın; işte size haphazır tüketiciler. Onlara sınırsız krediler sağlayın. Bunu, Adem ve Havva'dan bu yana tanımadığınız ve size hiçbir şey, hatta bir bardak su bile vermemiş olan tüccarlara da yapmak zorundasınız. Kadın işçileriniz, ellerinden geldiğince bunu sağlayacaklardır. Vadenin son bulduğu günde kaytarmaya başlar, imzalarının protesto edilmesine yol

açarlarsa, onları iflasa sürüklersiniz; eğer haczedecek hiçbir şeyleri yoksa, borçlarını duayla ödemelerini istersiniz: onlar, leş gibi tütün kokan, kara cüppeli papazlardan daha iyi yollarlar cennete sizi."

Ürünlerin genel bir dağılımında bunalım anlarından ve evrensel bir eğlenceden yararlanacak yerde açlıktan ölen işçiler, gidip başlarını işliklerin kapılarına çarpıyorlar. Solgun yüzler, bir deri bir kemik bedenler, acınası sözlerle fabrikacıları kuşatıyorlar: "İyi yürekli Bay Chagot, sevecen Bay Schneider, daha iş verin bize. Bize acı çektiren açlık değil, çalışma tutkusudur."

Ve ayakta zor duran bu zavallılar 12-14 çalışma saatini sofralarında ekmek olduğu zamankinden iki kat daha ucuza satıyorlar. Sanayinin insanseverleri de ucuza üretim yapmak için, işsizlikten yararlanıyorlar.

Eğer sanayi bunalımları, gecenin gündüzü izlediği gibi, aşırı çalışma dönemlerini ister istemez izliyor ve kaçınılmaz yoksullukla çıkar yolu olmayan işsizliği ardından sürüklüyorsa, o zaman acımasız iflasları da getiriyordur yedeğinde. Üretici, üretme kredisi bulunduğu sürece, çalışma kudurganlığının dizginlerini koyverdi mi, işlenecek ham madde sağlamak için habire borçlanır da borçlanır. Piyasanın boğazına kadar dolup taşıdığı; mallar bir türlü satılmayınca da, bono vadelerinin dolacağını düşünmeksizin, durmadan üretir de üretir. Kuyruğu sıkışınca da gidip Yahudi'ye yalvarır, ayaklarına kapanır, kanını, onurunu ayaklar altına atar. Rothschild: "Birazcık altın işi görür. Deponuzda 20 bin çift çorabınız var. Ben onları dört meteliğe satın alırım..." diye yanıtlar onu. Çorapları alınca da, onları 6-8 meteliğe satar ve hiç kimsenin olmayan çil çil yüz meteliği indirir cebine. Ama üretici, daha iyi atlayabilmek için geri geri çekilmiştir. Sonunda iflas sökün eder ve depolar dolup taşar. O zaman kapıdan içeriye nasıl girdikleri bilinmeyen mallar pencereden dışarı fırlatılır. Çünkü, yok edilen malların değeri yüzlerce milyonu bulmuştur. Geçen yüzyılda bunlar, ya yakılır ya da suya atılırdı. (12) Ama bu sonuca varmadan önce, üreticiler, yığılan malları için pazar peşinde dünyayı dolaşıyorlar, pamuklularını piyasaya sürmek için de hükümetlerini, Kongoları yurt topraklarına katmaya, Tonkenleri almaya, Çin Seddi'ni topa tutup yerle bir etmeye zorluyorlar. Son yüzyıllarda Amerika'da ya da Hindistan'da kim satış tekeline elde edecek diye, Fransa ile İngiltere arasında ölesiye bir savaşım sürüp gidiyordu. Binlerce genç ve gürbüz insan, 15., 16. ve 17. yüzyılların sömürge savaşlarında, denizleri kanlarıyla kızıla boyamışlardı.

Mallar gibi anaparalar da bollaşıyor. Para babaları, onları nereye koyacaklarını bilemiyorlar. O zaman, sigaralarını içerek aylak aylak güneşlenen uluslara gidiyorlar, demir yolları döşemeye, fabrikalar kurmaya

ve çalışmanın uğursuzluğunu götürmeye. Fransız sermayesinin dışı akışı, bir sabah diplomatik güçlüklerle sona eriyor: Fransa, İngiltere ve Almanya'nın, hangi tefecinin önce alacağı konusunda saç saça, baş başa birbirlerine girmek üzere oldukları Mısır'da; sonra da netameli borçları toplamak amacıyla mübaşirlik yapmak üzere Fransız askerlerinin gönderildiği Meksika Savaşları'nda. (13)

Bu bireysel ve toplumsal yoksunluklar, büyük, sayısız ve sonsuzmuş gibi görünseler de, işçi sınıfı "istiyorum onu!" deyince, yaklaşan aslanın karşısında toz olan sırtlan ve çakallar gibi, ortadan kalkacaklardır. Ama işçi sınıfı kendi gücünün bilincine varmak için, Hıristiyan ahlakının, ekonominin, liberal düşüncenin önyargılarını ayaklar altına almalıdır. Doğal içgüdülerine dönmeli; kentsoylu devriminin metafizikçi savunucularının hazırladığı veremli İnsan Hakları'ndan binlerce kez daha kutsal olan Tembellik Hakkı'nı ilan etmeli; günde üç saatten çok çalışmamaya kendini zorlamalı, günün ve gecenin geri kalan saatlerinde tembellik etmeli ve tıka basa yemeli.

Buraya kadar işim kolaydı, hepinizin çok iyi bildiği kötülükleri dile getirmekten başka bir şey yapmadım, ne yazık ki! Ama verilen sözlerin bir saptırmaca; daha yüzyıl başından bu yana içine itildiği aşırı çalışmanın insanoğlunun başına gelen belaların en korkuncu olduğuna işçi sınıfını inandırmaya kalkışmak, benim gücümü aşan bir iştir. Ancak, akıllıca düzenlendiği, günde en çok üç saatle sınırlandığı zaman, çalışmanın, tembellik zevkinin tadı tuzu, insan bedenine hayırlı bir alıştırma, toplumsal düzene yararlı bir tutku olacağını anlatmak da yine beni aşan bir iştir. Yalnızca fizyologlar, sağlıkbilimciler ve komünist iktisatçılar bu işe girişebilirler. İlerideki sayfalarda, modern üretim araçları ve onların sınırsız üretim güçleri belli olduğuna göre, işçilerin o ipe sapa gelmez çalışma tutkularını bastırmak, ürettikleri malları tüketmek zorunda olduklarını kanıtlamakla yetineceğim.

FAZLA ÜRETİMİN ARDINDAN GELEN

Cicero döneminin Yunan şairi Antiparos, su değirmeninin (tane öğüten) bulunmasını, tutsak kadınları özgürlüğe kavuşturacak ve altın çağı geri getirecek diye şöyle kutluyordu:

"Siz ey değirmende çalışan kadınlar! Değirmen taşını döndüren kolu bırakın,
rahat rahat uyuyun! Horoz, varsın günün ışıdığını boş yere haber versin size! Dao, kölelerin işini perilere yükledi. İşte, onlar şimdi güle oynaya

çarkın üstünde sıçrayıp duruyorlar. Ve işte sallanan dingil ışıltılarla dönüyor, ağır taşı çevire çevire.

“Babalarımızın yaşamını sürdürüelim. Tanrıçanın bize verdiği boş zamanın tadını çıkaralım.”

Yazık! Pagan şairin muştuladığı boş zaman gelmedi. Kör, sapık ve insan canına kıyan çalışma tutkusu, özgürleştirici makineyi, özgür insanları köleleştiren bir araca dönüştürüyor: üreticiliği, yoksullaştırıyor onları.

İyi bir kadın işçi, işle dakikada ancak beş ilmek atar, oysa kimi dönüşümlü dokuma tezgâhları aynı süre içinde 30 bin ilmek atıyorlar. Buna göre, makinedeki her dakika, kadın işçinin 100 saat çalışmasına eşittir; ya da, makine her dakikada kadın işçiye on günlük bir dinlenme zamanı sağlamaktadır. Dokuma sanayisi için doğru olan, modern mekanikle yenilenen tüm sanayiler için de az çok doğrudur. Ama, ne görüyoruz? Makine geliştikçe ve insan çalışmasını durmadan artan bir hız ve kesinlikle yendikçe, işçi, dinlenme süresini aynı oranda uzatacak yerde, makineyle yarışmasına çabasını iki kat artırıyor. Saçma ve öldürücü bir yarışma bu! İnsan ve makine yarışmasının alabildiğine serbest kalması için, işçiler, zanaatçıların çalışmasını sınırlayan eski loncaların akla uygun yasalarını ve tatil günlerini ortadan kaldırmışlardı. (14) Çünkü o dönemin üreticileri, yedi günün yalnızca beşinde çalıştıkları için, palavracı economicilerin anlattıkları gibi, yalnızca hava ve suyla yaşadıklarına mı inanıyorlardı? Haydi canım siz de! Dünyanın tadını çıkarmak, sevişmek, neşe verici Tembellik Tanrısı'nın onuruna şölenler düzenlemek için boş zamanları vardı onların. Protestanlığa batmış olan o neşesiz İngiltere, o zamanlar kendisine “Neşeli İngiltere” dedirtiyordu. Rabelais, Quevedo, Cervantes ve

serüven

romanlarının bilinmeyen yazarları, iki savaş ve yıkım arasında, içkilerin çanak çanak taşındığı, o keyfi çıkarılan içki âlemlerinin betimlemeleriyle ağzımızın suyunu akıtıyorlar. (15)

Jordaens ve Flaman ressamı, bunları o gönül açıcı tablolarında resimlemişlerdir. Siz ey ulu Gargantua mideliler, ne oldu sizlere? Tüm insan düşüncesini kuşatan ulu beyinler, ne oldunuz? Bizler, çok küçüldük ve yozlaştırıldık. Kudurmuş inek eti, patates, kırmızı şarap ve Prusya schnapsı ustaca birbiriyle kaynaşarak bedenlerimizi zayıflattı, aklımızı kısalttı. İşte o zaman, insan midasını küçültür ve makine üreticiliğini artırır; yine o zaman, iktisatçılar Malthus'un kuramını, din de perhizciliği ve çalışma dogmasını öğütler bize. Ama, onların dilini koparıp köpeklere atmak gerekirdi.

İşçi sınıf, her şeyi basite indiren o iyi niyetiyle özünü körü körüne aşılmalara ve doğal taşkınlığıyla gözü kapalı kendini çalışmaya ve perhize kaptırdığı için, kapitalist sınıf, kendini tembelliğe, zoraki zevke, verimsizliğe ve aşırı tüketiciliğe vurmuştur. Ama, işçinin aşırı çalışması canını çıkarıyor ve sinirlerini geriyorsa, bu, kentsoylu için acı çekme bakımından aynı ölçüde verimlidir.

Üretici sınıfın kendini adadığı perhiz rejimi, ha babam ha ürettiği ürünler, kentsoyluları aşırı ölçüde tüketmek zorunda bırakıyor. Kapitalist üretimin başlangıcında, yani bir ya da iki yüzyıl öncesinde, kentsoylu, yerli yerine oturmuş, akla yatkın ve kendi halinde gelenekleri olan bir insandı. Karısıyla şöyle böyle yetiniyordu, susayınca içer, acıkınca doyasıya yerdi. Sefilce yaşamın soylu özelliklerini dalkavuklara ve kibar fahişelere bırakırdı. Bugün, sonradan görme hiçbir kişinin çocuğu yoktur ki, orospuluğu geliştirmeyi ve cıva madeni işçilerine bir amaç sağlama yolunda üstünü başını cıvaya bulama zorunda olduğunu düşünmesin... Bu meslekte, insanın bedeni hızla çöker, saçları ve dişleri dökülür, gövdesi çarpılır, göbeği şişer, soluğu kesilir. Devinimleri ağırlaşır, eklemeleri kireçlenir, parmak kemikleri düğümlenir. Cümbüşlerin yorgunluğuna katlanamayacak kadar güçsüz, ama, Proudhonculuğun yükünü sırtlanmış olanlar, ekonomi politiğin Garnierleri, hukuk felsefesinin Acollasları gibi besteci ve yayımcıların boş zamanlarını doldurmak için karladıkları koca koca uyutucu kitaplarla beyinlerini kurutuyorlar.

Sosyete kadınları, acının acısı bir yaşam sürüyorlar. Terzi kadınların didine çırpına yaptıkları o perilere yaraşır tuvaletleri deneyip değerlendirmek için, sabah akşam, bir giysiyle bir başkası arasında mekik dokuyorlar. Saatlerce, saçlarını enselerinde toplatıp topuz yaptırma tutkularını, her ne pahasına olursa olsun doyurmaya çalışan usta berberlere teslim eden, o içi boş kafalılar. Korselerinin içinde sıkışıp kalmış, kunduraları içinde ayakları büzülmüş, bir itfaiyecinin yüzünü kızartacak denli açık saçık bir giyimle, yoksullar için birkaç metelik toplamak amacıyla, gecelerce balolarda fır dönüp dururlar. Sevsinler sizi.

Kentsoylu, üretmeyen ve alabildiğine tüketen iki katlı toplumsal görevini yerine getirmek için, yalnızca, kendi halindeki zevklerini dürtüşlemek, iki yüzyıl önceki yorucu alışkanlıklarını yitirmek ve kendini aşırı lükse, alabildiğine bikkınlığa ve frengili cümbüşlere teslim etmek değil, aynı zamanda kendine yardım sağlamak amacıyla, büyük bir insan kalabalığını üretici işlerden uzak tutmak zorunda kalmıştır.

İşte size, üretici güçlerin kaybının ne denli büyük olduğunu kanıtlayan birkaç sayı. 1861 nüfus sayımına göre, İngiltere'nin ve Galler ülkesi'nin

nüfusu 20.066.244 idi. Bunun 9.776.259'u erkek, 10.289.965'i kadındı. Çalışamayacak kadar çok yaşlı ve çok genç olanlar, verimsiz kadınlar, erginler ve çocuklar, sonra üretici olmayan yöneticiler, polisler, yargıçlar, askerler, orospular, sanatçılar, bilimadamları vb. gibi ideolojik meslekler, daha sonra da, işleri güçleri, özellikle yalnızca toprak geliri, faiz, kâr payı vb. adı altında başkalarının emeğini sömürmek olan insanlar bir yana bırakılırsa, geriye üretim, ticaret ve para işlerinde çalışan kapitalistlerle birlikte her yaşta kadın ve erkek 8 milyon kişi kalır. Bu 8 milyonun içinde şunlar var:

- Tarım işçileri (çobanlar, çiftlik sahibinin yanında oturan uşaklar ve hizmetçilerle birlikte): 1.098.261.
- Pamuk, yün keten, kenevir, ipek ve dokuma fabrikası işçileri: 642. 607.
- Kömür ve maden ocakları işçileri: 565.835.
- Maden işçileri (yüksek fırın, hadde makinelerinde vb. çalışanlar): 396.998.
- Uşak sınıfı: 1.208.648.

“Dokuma fabrikası işçileriyle kömür ve maden ocakları işçileri sayısını ele alırsak, 1.208.442; birincilere demir-çelik fabrika işçilerini eklersek toplam olarak 1. 039.605 sayısına ulaşırız. Bu, her seferinde, modern iş kölelerinden daha düşük bir sayı demektir. İşte size makineli kapitalist sömürünün eşsiz bir sonucu!” (16).

Sayıca büyüklüğü, kapitalist uygarlığın vardığı düzeyi gösteren bütün bu uşak sınıfına şunları eklemek gerekir: kendilerini, salt zengin sınıfların büyük harcamalı ve (gereksiz, kof, uydurma, işe yaramaz) zevklerini doyurmaya adanmış bir takım zavallılar sınıfı, elmas yontucuları, dantelacılar, nakışçı kadınlar, lüks cilt işçileri, eğlence evlerinin bezekçileri vb. (17)

Zorlama bir zevkin ahlaksızlaştırdığı katıksız bir tembellik içine gömülen kentsoylu sınıfı, bu yüzden çektiği sıkıntıya karşın, yeni yaşam biçimine alışverişini. Her türlü değişikliği iğrene tiksine karşıladı. İşçi sınıfının bir yazgı olarak kabullendiği acınası yaşam koşullarıyla sapık çalışma tutkusunun yarattığı organik alçaltının doğurduğu görüntü, her türlü çalışma zorunluluğu ve her türlü zevk kısıtlamasına karşın tiksintiyi artırıyor.

İşte, tam o sıra kentsoylu sınıfın kendine bir toplum görevi olarak

benimsediği ahlaksızlığı hesaba katmaksızın, işçiler, çalışmayı kapitalistlere zorla kabul ettirmeyi kafalarına koydular. Saf yürekli işçiler, economicilerin ve ahlakçıların çalışmaya ilişkin kuramlarını ciddiye aldılar ve bunun uygulamasını kapitalistlere zorla kabul ettirmeye çalıştılar, imanları gevreyerek. İşçi sınıfı "Çalışmayan yiyemez" ilkesini attı ortaya. 1831'de Lyon işçileri, "ya bizi kurşuna dizin ya da iş verin!" diye ayaklandı, 1871 federeleri de ayaklanma eylemlerine İş Devrimi adını verdiler.

Tüm kentsoylu zevklerine ve her türlü tembelliğe son vermeye çalışan bu kıyıcı öfke seline karşı kapitalistler, yalnızca acımasız bir bastırma eylemiyle yanıt verebiliyorlardı. Ama şunu da biliyorlardı ki, devrimci patlamaları bastırabildilerse de, işçilerin aylak ve karnı toklar sınıfına çalışma zorunluluğu getirmek gibi saçma düşüncelerini o akıl almaz kıyımlarının kanında boğamayacaklardı. Bu beladan yakayı sıyırmak için, dört bir yanlarına, sıkıntılılarına yol açan bir verimsizlik içinde besledikleri koruman birliklerini, polisleri, yargıçları ve zindancıları topladıklarını da biliyorlardı. Bugünkü orduların niteliği üzerinde yanılıya düşülemez artık. Bunlar yalnızca ve yalnızca "iş düşmanı" bastırmak için sürekli hazır tutulmaktadır. Böylece, Paris ve Lyon Kaleleri, kenti yabancılara karşı korumak değil, ayaklandığı zaman iş düşmanı cezalandırmak amacıyla yaptırılmışlardır. Ve su götürmez bir örnek vermek gerekirse, Belçika ordusunu, hani şu kapitalizmin bolluk ülkesi Belçika'nın ordusunu ele alalım: Ülkenin yansızlığı, Avrupa Devletlerince güvence altına alınmıştır. Bununla birlikte ordusu, nüfusuna oranla, en güçlü ordulardan biridir. Yiğit Belçika ordusunun savaş alanları Borinage ve Charleroi dolaylarıdır. Belçika subayları kılıçlarını silahsız madencilerle işçilerin kanına bulayıp apoletler kazanıyorlar. Avrupa uluslarının ulusal orduları yok, paralı askerleri var. Bunlar, kapitalistleri, 10 saatlik maden işçiliğine ya da dokumacılığa köle etmek isteyen halkın öfkesine karşı koruyorlar.

Demek, işçi sınıfı kemerlerini sıkarak, aşırı tüketime yazgılı kentsoyluların göbeğini alabildiğine şişirmiştir.

Kentsoylu sınıfı, can sıkıcı çalışmasının acısını çıkarmak için, işçi sınıfından, yararlı üretime ayrılanlardan çok daha üstün olan işçileri uzaklaştırmış, ayırdıklarını da verimsizliğe, "üretimsizliğe" ve aşırı tüketime mahkûm etmiştir. Ama, bu yararsız insan sürüsü, doymak bilmez açgözlülüğüne karşın, çalışma dogmasının aptallaştırdığı işçilerin, tüketmeyi düşünmeden, tüketebileceklerin bulunabileceğini de akıllarına

getirmeden, deliler gibi ürettiklerini tüketemez olmuşlardır.

İşçilerin, kendilerini öldürürcesine çalışma ve yokluk içinde sürünerek yaşama gibi çılgınlığı karşısında, kapitalizmin büyük üretim sorunu üretici bulmak ve onların gücünü iki katına çıkarmak değil, tüketici bulmak, isteklerini kamçulamak ve onlarda sahte gereksinimler yaratmaktır artık.

Madem soğuktan ve açlıktan titreyip duran Avrupa işçileri kendi dokudukları kumaşlardan giysi yapmak, ürettikleri şarapları içmek istemiyorlar, o zaman fabrikacılarla açık gözler, sağa sola koşuşturup, bu ürünleri giyecek ve içecek insanları aramaya gitmek zorundadırlar. Avrupa'nın her yıl, dünyanın dört bir bucağında, bunları ne yapacaklarını bilmeyen insanlara sattıkları yüzlerce milyon ve milyar maldır bunlar. (18) Ama keşfedilen kıtalar yeterince geniş değildir, ayak basılmamış ülkeler gerekmektedir. Avrupalı fabrikacılar, gece gündüz Afrika'yı, Sahra Çölü'nü, Sudan demiryolunu düşünüyor; Livingstonların, Stanleylerin, Du Chailluların, Brazzaların başarılarını kaygıyla izliyor, bu yiğit gezginlerin olağanüstü öykülerini, ağızları bir karışık açık dinliyorlardı. Ne bilinmez, şaşırtıcı şeyler saklıyordu şu "Kara derililer kıtası!" Tarlaları fildişleriyle kaplı, hindistancevizi yağlarıyla dolu ırmaklarda kumla karışık altın pulları akmakta, milyonlarca zencinin, Dufaure ve Girardin'in yüzleri gibi çırılçıplak kıcı, örtünmek için pamukluları, uygarlığın erdemlerini öğrenmek için schnaps şişelerini ve kutsal kitapları beklemektedir.

Ama, her şey etkisiz ve yetersizdir: Karnı tok, sırtı pek kentsoylular, sayıca üretici sınıfı aşan uşaklar sınıfı, boğazlarına kadar Avrupa mallarına boğulan yabancı ve vahşi uluslar; hiç, hiçbir şey, Mısır ehramlarından daha yüksek ve kocaman mal yığınlarını satmayı başaramaz: Avrupa işçilerinin üretkenliği, her türlü tüketim ve savurganlığa meydan okuyor. Çılgına dönen üreticiler, işçilerinin düşüncesiz, düzensiz ve sapık tutkularını doyumak amacıyla hammadde için nereye başvuracaklarını bilemiyorlar hiç. Yün üretilen eyaletlerimizde, yarı yarıya çürümüş ve kirli paçavralardan, seçimlerde verilen sözler kadar ömürleri olan bezler dokuyorlar. Lyon'da ipek liflerine, basitliğini ve doğal esnekliğini koruyacak yerde, ağırlığını artıran mineral tuzlar ekleyerek onu gevrekleştirip, pek kullanılmaz duruma sokuyorlar.

Ürettiğimiz tüm mallar, sürümleri kolay olsun ama çok dayanmasın diye, bile bile üstünkörü yapılıyor. Ürünlerinin nitelikleri dolayısıyla insanlığın ilk dönemlerine nasıl taş çağı, tunç çağı deniyorsa, bizim çağımıza da kalpazanlar çağı denecektir. Bilgisizler, bizim sofı sanayicilerimizi dalaverecilikle suçluyorlar. Oysa, gerçekte onları harekete geçiren düşünce, elleri kolları bağlı yaşamaya katlanamayan işçilere iş sağlamaktır. Tek

dürtüleri insanca bir duygu olan, ama sahteciliği uygulayan fabrikacılara büyük kazançlar sağlayan bu davranışlar, malların niteliği bakımından çok kötü ve insan gücü savurganlığının tükenmez bir kaynağıysalar da, kentsoyluların insansever becerilerini ve işçilerin o korkunç sapıklığını kanıtlar. O işçiler ki, çalışma sapıklıklarını doyumak için, sanayicileri vicdanlarının sesini bastırmaya ve ticari dürüstlük yasalarını çiğnemeye zorlamaktadırlar.

Bununla birlikte, aşırı mal üretimine ve sanayideki sahteciliğe karşın, işçiler "İş, iş istiyoruz!" diye piyasayı tıka basa dolduruyorlar. Sayıca çoklukları, tutkularını durduracak yerde, en aşırı noktalara vardiıyor. Bir çalışma fırsatı ortaya çıkmayagörsün, üstüne üşüşüyorlar. O zaman, gözleri doysun diye 12, 14 saat çalışma istiyorlar ama, ertesi gün yine kendilerini kaldırımlara atılmış buluyorlar, sapkınlıklarını besleyecek hiçbir şey de elde edemedi. Her yıl, bütün sanayi dallarında, mevsimlerin şaşmazlığıyla birlikte işsizlik yeniden gelip çatıyor. Beden için öldürücü olan aşırı çalışmanın yerini 2 ve 4 aylık tam dinlenme alıyor. Artık ne iş var, ne de yiyecek içecek parası. Madem işçilerin yüreğine çalışma sapkınlığı ibliscesine çakılıp kalmıştır, madem kaçınılmaz gereksinimleri bütün öbür doğal içgüdülerini bastırıyor, madem toplumun istediği çalışma süresi ister istemez hammaddenin tüketimi ve bolluğuyla sınırlıdır, öyleyse niçin bütün bir yılın işi altı ayda tüketilsin? Niçin yıllık çalışma aynı biçimde 12 aya dağıtılmasın ve altı ay içinde 12 saatlik bir sindirim güçlüğüne uğrayacak yerde, her işçi altı ya da beş saat çalışmayla yetinmeye zorlanmasın?

Günlük işlerinden güvenli olan işçiler, artık birbirlerini kıskanmayacak, birbirinin elinden işini, ağzından ekmeğini kapmak için dövüşmeyecek, o zaman, bedence ve ruhça yıpranmad an tembellik erdemlerinin tadını çıkarmaya başlayacaklardır.

Sapkınlıklarının aptallaştırdığı işçiler, herkese iş sağlanması için, su sıkıntısı çekilen bir gemide olduğu gibi, işin bölüşülmesi gereğini kavrayacak zekâya ulaşamamışlardır. Bununla birlikte, sanayiciler, kapitalist sömürü adına, uzun zamandan beri, çalışma gününün yasal olarak sınırlanmasını istemişlerdir. 1860 Meslek Eğitimi Komisyonu'nda, Guebwiller bölgesinde Alsace'in en büyük yapımevi sahiplerinden Bay Bourcart, "günde

12

saatlik çalışma çok fazladır, 11 saate indirilmelidir. Cumartesi günleri saat 2'de işe son verilmelidir" diyor ve şunları ekliyordu: "İlk bakışta harcamaları artırıcı görünse de, bu önlemin kabulünü salık veririm. Sanayi kurumlarımızda bunu dört yıl boyunca denedik ve sonuçtan hoşnutuz. Ortalama üretim, azalacağına artmıştır."

Bay. "Makineler" adlı incelemesinde Bay F. Passy, Belçikalı büyük sanayici

M. Ottavaere'in şu mektubunu alıntılıyor:

"Makinelerimiz, İngiliz iplik makinelerinin aynısı olmakla birlikte, gerekeni, yani İngiltere'de günde iki saat daha az çalışan aynı makinelerin ürettiğini üretmiyor... Bizler iki saat daha fazla çalışıyoruz. Benim kanım şu ki, 13 yerine yalnızca 11 saat çalışırsak, aynı üretimi yapar ve dolayısıyla da daha tutumlu üretebiliriz."

Öte yandan, Bay Leroy-Beaulieu, Belçikalı büyük bir fabrikacının gözlemlerine dayanarak, bir bayram gününe raslayan haftalarda, üretimin normal haftalardakinden aşağı düşmediğini ileri sürüyor. (19)

Ahlakçıların saf bulup aldattığı halkın hiçbir zaman yapmayı göze alamadığı şeyi bir soylular hükümeti yaptı. Fabrikalarda günlük çalışma saatini 11'e indirmenin İngiliz sanayisi için yıkım olacağını bas bas bağırarak uğursuz ağızlı economicilerin ahlak ve sanayiye ilişkin görüşlerini hiçe sayan İngiliz hükümeti, sıkı sıkıya uygulanan bir yasayla günde 10 saatten çok çalışmayı yasakladı. Peki ne oldu? İngilizler, eskiden olduğu gibi, sonra da, dünyanın birinci sanayi ulusu olarak kaldı. (20)

Büyük İngiliz deneyimi ortada, birtakım akıllı kapitalistin deneyimi ortada. Bu, insan soyunun üretkenliğini güçlendirmek için, çalışma saatlerini azaltma, ödemeleri ve bayramları artırmak gerektiğini su götürmezcesine kanıtıyor. Gel gör ki, Fransız halkının buna akıllı yatmış değil. Ama, eğer çalışmada iki saatlik önemsiz bir azaltma, on yılda İngiliz üretimini 3'te 1'e yakın oranda artırmışsa, günlük yasal çalışma saatinin 3'e indirilmesi, Fransız üretimine ne denli başdöndürücü bir ilerleme sağlar, düşünün bir. İşçiler anlamayacaklar mı ki, aşırı ölçüde çalışarak, kendilerinin ve çocuklarının gücünü tüketmekte; tükene tükene vaktinden önce hiç çalışamaz olacaklar; bir tek sapkınlığa kendilerini kaptıra kaptıra aptallaşıp, artık birer insan taslağına dönüşecekler; o kudurgan çalışma çılgınlıklarını ha babam ha ayakta tutmak için, kendilerindeki bütün yetileri öldürecekler.

Ne yazık! Arcadia papağanları gibi economicilerin dediklerini yineleyip duruyorlar: "Çalışalım, ulusal zenginliği artırmak için çalışalım!" diye.

Ey aptallar! Sizler aşırı ölçüde çalıştığınız içindir ki, sanayi avadanlığı çok yavaş geliyor. Anırmayı bırakın da bir economiciye kulak verin: Çok akıllı bir adam değil, birkaç ay önce yitirme mutluluğuna erdiğimiz Bay L. Reybaud'dur bu:

"Çalışma yöntemlerinde devrim, genel olarak, el emeğine göre ayarlanır. İşçiler, yaptıkları işi düşük fiyata sağladıkları sürece, patronları bol bol onları şımartırlar, gördükleri işler daha pahalıya mal olunca da yüz vermezler onlara" (21).

Kapitalistleri, tahta ve demirden makinelerini geliştirmeye zorlamak için, ücretleri artırmak, et ve kemikten oluşan makinelerin (yani işçilerin) çalışma saatlerini azaltmak gerekir. Bunu destekleyen kanıtlar var mı? Yüzlerce bulunabilir. İplikçilikte mekik tezgâhı, Manchester'de icat edilip eskisinden daha uzun süre uygulandı.

Amerika'da makine, tarımsal üretimin tüm alanlarını doldurdu, tereyağı üretiminden buğdayın yabancı otlardan ayıklanmasına kadar. Niçin? Çünkü, özgür ve tembel olan Amerikalı, Fransız köylüsünün sığırımı yaşamını benimsemektense, bin kez ölmeyi yeğler. Anlı şanlı Fransamızda çok zahmetli, bıkkınlık ve yorgunluk yaratmakta eşsiz olan çiftçilik, Batı Amerika'da açık havada yan gelip tembel tembel pipo tütürülerek yaşanan hoş bir vakit geçirme işidir.

YENİ MÜZİĞE YENİ SES

Eğer çalışma saatlerini azaltarak toplumsal üretime yeni makine güçleri kazandırılıyorsa, işçileri, ürettikleri malları tüketmeye zorlayarak büyük bir iş ordusu kazanılmış olur. O zaman, evrensel tüketimci görevinden kurtulmuş olan kentsoylu sınıfı, tüketmede ve savurganlıkta kendisine yardımcı olmaları amacıyla, yararlı uğraşlarından koparıp aldığı asker, yargıç, berber, pezevenk vb. güruhunu bir an önce başından atmaya çalışacaktır. İşte o zaman, iş piyasası dolup taşacak ve çalışmayı yasaklayan demir gibi sert bir yasa koymak gerekecek: tahta bitlerinden daha kalabalık, üretmeyen işçi yığınına iş bulmak olanaksızlaşacak. Bunlardan sonra da anlamsız ve pahalıya mal olan gereksinim ve zevklerini karşılamakta olan kişileri düşünmek gerek. Artık, sırmalar takınacak uşaklar ve generaller, dantellere boğulacak evli ve bekâr orospular, delik açan toplar, yapılacak saraylar olmayınca, o zaman, sırma, dantel, ütü ve inşaat işlerinde çalışan kadın-erkek işçileri, sağlıklarını kazandırmak ve soylarını geliştirmek için, sert yasalarla kürek sporları, dans ve bale figürleri yapmaya zorlamak gerekecek. Olduğu yerde tüketilmeyen Avrupa ürünleri çöpe atılmayacağına göre, gemicilerin, küçük tekne sahiplerinin, kamyoncuların oturup derin derin düşünmeleri gerek. O zaman, çok mutlu Polinezyalılar, uyarlaşmış Venüs'ün tekmelerinden ve Avrupa'nın ahlak hocalarından korkmaksızın, sere serpe sevişmeye bırakabileceklerdir kendilerini.

Dahası, günümüz toplumunun tüm gelir yoksullarına iş bulmak, kentsoylular gibi, perhizli zevklerini ve tüketici yeteneklerini sonuna kadar zorlamak gerek. Bir ya da iki onsluk kösele gibi et yiyeceğine, canı isterse, bir ya da iki librelik güzel bifteği indirecek midesine; kötü şarabı kararında içecek yerde, Papa'dan daha da katolikleşerek Bordeaux ve Burgonya şaraplarını, sanayi suyu katmadan, ağzına kadar dolu derin bardaklardan içecek, suyu da hayvanlara bırakacak.

İşçiler, demir-döküm ve arıtma fabrikalarında, kapitalistleri, zorla 10 saat çalıştırmayı koymuşlar kafalarına. Büyük bir yanılıdır bu, toplumsal uyumsuzluk ve içsavaş nedeni. Çalışmayı savunmak gerekirdi, yoksa zorla kabul ettirmek değil. Rothschildlerin, Sayların, yaşamları boyunca tam anlamıyla ciğeri beş para etmez birer insan olduklarını kanıtlamalarına yer verilecektir. Eğer çalışma yolundaki genel alıştırmalara karşın, eskisi gibi tam anlamıyla aylak yaşamlarını sürdürmeye ant içerlerse fişlere geçirilecekler ve bağlı oldukları belediyelerden, her sabah, ufak tefek eğlence parası olarak 20'şer frank alacaklardır. Toplumsal uyumsuzluklar son bulacak, ilk önce gelir sahipleriyle kapitalistler, kendilerine kötülük yapılması şöyle dursun, daha doğuştan beri bellerini büken fazla tüketim ve savurganlıktan kurtarılmak istediklerine akılları yattı mı, halkın yanında yer alacaklardır. Beş para etmez niteliklerini kanıtlayamayan kentsoylulara gelince, onlar içgüdüleriyle baş başa bırakılacaklardır. Onları yerleştirecek yeterince iğrenç iş var: Dufaure genel helaları temizleyecek. Galliffet uyuz domuzları ve karnı şiş atları kesip biçecek. Poissy'ye (Merkez Tutukevi) gönderilen Son Darbe Komisyonu üyeleri, kesilecek sığırları ve koyunları damgalayacak, cenaze törenlerine katılıp duran senatörler, cenazede tabut taşıyıcısı rolünü oynayacaklardır. Başkaları için de, zekâlarına yaraşır işler bulunacaktır. Lorgery ve Broglie, şampanya şişelerini tıpalayacaklar, ama sarhoş olmalarını önlemek için ağızlarına tasma takılacaktır. Ferry, Freycinet ve Tirard bakanlıklarının ve başka kamu kurumlarının tahtakurularını, bit ve pirelerini öldüreceklerdir. Bununla birlikte, alışmışlık kudurmuşluktan beter olduğu için, Devlet gelirlerini kentsoylulardan uzak tutmak gerekecektir.

Ama insan doğasını soysuzlaştıran ahlakçılardan, yobazlardan, iki yüzlü insanlardan, sahte sofulardan ve "dünya âlemi dolandırmak için kılık değiştirmiş başka mezhep insanlarından" uzun uzun ve hoyratça öğ alınacaktır. Çünkü sıradan halka, yalnızca derin düşüncelere daldıklarını, insanların küçük kırılma noktalarını gerçekten desteklemek için oruç tuttıklarını ve nefislerine eziyet ettiklerini söylüyorlar. Oysa tam tersine, işin bokunu çıkarıyorlar. Tanrı bilir nasıl! Romalı Curius gibi görünüp, Şarap Tanrısı gibi yaşıyorlar. Kükürtlü pudralar kullanmasalar,

kıpkırmızı suratları ve şiş göbekleri apaçık ortaya çıkar.

Büyük halk şenliklerinde komünistlerle kolektivistler, kentsoylu sınıfın 15 Ağustos ve 14 Temmuzlarındaki gibi toz toprak yutacak yerde, şişeleri fırlatacak, domuz sucuklarına saldırarak, maşrapaları havalara uçuracaklar. Tinsel ve Siyasal Bilim Akademisi üyeleri, economiciler, Katolik, Protestan, Yahudi, pozitivist ve özgür düşünceli kilisenin kısa ve uzun cüppeli papazları, Malthusçuluğun ve Hıristiyan ahlakının özgeçili, bağımsız ya da bağımlı, sarı giysili propagandacıları, parmaklarını yakarcasına şamdanları tutacaklar ve Galyalı kadınlarla, etler, meyveler ve çiçeklerle dopdolu masalarda, aç açına yaşayacak ve dolup taşan fıçıların yanı başında susuzluktan öleceklerdir. Yılda dört kez, mevsim değişimlerinde, bileyici köpekleri gibi onlar da büyük çarkların içine sokulacak ve on saat boyunca boşu boşuna çarkı döndürmeye mahkûm edileceklerdir.

Avukatlarla hukukçular da aynı cezaya çarptırılacaklardır.

Tembellik rejiminde, bizi her saniye yok eden zamanı öldürmek için, sürekli gösteriler ve tiyatro oyunları olacaktır: bu, bizim kentsoylu anayasacılarımız için cuk oturmuş bir uğraştır.

Takımlar halinde düzene konup panayırları ve köyleri dolaştırarak yasama temsilleri verdirilecektir onlara. Ayakları çizmeli, göğüsleri kordonlar, şövalye nişanları, legion d'honneur haçlarıyla süslü generaller, sokaklara, alanlara dökülüp iyi insanları askere alacaklardır. Gambetta ve o dalavere ortağı Cassagnac kapı şarlatanlığı yapacaklardır. Cassagnac, yiğit taslağı kılığı içinde, gözlerini fıldır fıldır oynatıp bıyıklarını bura bura, ağzından alevli üstüpüler saçarak, babasının tabancasıyla herkesi yıldırarak ama, kendisine Lullier'in portresi gösterilince bir çukura atlayıp ortadan kaybolacaktır. Gambetta, dış politika ve kendini etkileyen ve Türkiye'yi tongaya düşürmek için Avrupa'yı ateşe verecek olan küçük Yunanistan ve büyük Rusya üzerine de söylevler çekecek. O Rusya ki, Prusya ile yapmaya söz verdiği uyuşmayı hiçe indirmekte, Doğu'da çıkarını sağlamak, içeride nihilizmi yok etmek amacıyla Avrupa'nın batısında her gün hır gür çıkarmayı ummaktadır. Ayrıca, genel afla ilgili konuşmasına izin vermek lütfunda bulunan Bay Bismarck üzerine de söylevler verecek, sonra da, üç renge boyalı o geniş göbeğini cascavlak açıp tepikleyle tepikleyle halkı toplantıya çağırarak, tarımı desteklemek ve Belleville'de seçmenlerini sevindirmek için de, Margaux ve Yquem'de mideye indirdiği minik hayvanları, yelvekuşlarını, mantarları bir bir sayacak.

Baraka içinde, "Seçim Güldürüsü" ile başlanacaktır işe. Odun kafalı ve eşek

kulaklı seçmenler, palyaço kılıklı kentsoylu adayları, politik özgürlükler dansını oynayacaklar; yüzlerini ve kışlarını binbir söz verilen seçim programlarıyla silecek, göz yaşları içinde halkın yoksulluğundan ve bakırsı sesleriyle Fransa'nın zaferlerinden söz edeceklerdir. Seçmenlerin kafaları da, koro olarak ve vargüçleriyle "ahi, ahil.." diye anıracaklardır.

Sonra büyük oyun başlayacaktır. "Ulus Mallarının Yağmalanması Oyunu"

Yüzü kıllı, kafası dazlak, yıpranmış, eti pörsümüş, şiş ve solgun, gözleri fersiz, uykulu ve esneyeduran koskoca bir dişi olan Fransa, boylu boyunca kadife bir kanepeye uzanmış. Ayaklarının ucunda, maymun maskeli, koskoca demir bir gövde, acılı ve yürek paralayıcı çığlıkları dünyayı tutan erkek, kadın ve çocukları habire yutmakta, robotçasına. Sansar burunlu, sırtlan gövdeli ve canavar pençeli banka, yüzer meteliklerini kaşla göz arasında çalmakta ceplerinden. Bir deri bir kemik kalmış, partallar içindeki aç susuz işçi sürüleri, süngü takmış jandarmalar eşliğinde kapitalist Fransa'nın ayağına taşıyorlar küme küme malları, şarap fıçılarını, altın ve buğday çuvallarını. Langlois, bir elinde külotu, öbüründe Proudhon'un vasiyeti, bütçe defteri dişleri arasında, ulus mallarının savunucularının başına geçip nöbet tutmaktadır sopa ve süngü zoruyla. Yükler yerli yerine konunca, işçilerini kovduruyor, kapıları sanayicilere, tüccarlara ve bankacılara açıyorlar.

Karmakarışık yığına atılıyorlar, pamukları, buğday çuvallarını, altın külçelerini yutup, fıçıları boşaltıyorlar; güçleri kesilince, kir pas içinde, iğrenç ve tiksiniç, kendi çöpleri ve kusmukları içine gömülüyorlar; o zaman gök gürlüyor, yeryüzü sarsılıp açılıyor, tarihsel yazgı çıkıyor ortaya; demir ayağıyla hıçkırınların, sendeleyenin, düşenlerin, artık kaçamayanların kafasını eziyor ve geniş eliyle, şaşkın ve korkudan terler döken kapitalist Fransa'yı deviriyor. Eğer işçi sınıfı, kendine egemen olan ve özünü alçaltan kusuru söküp atarak o korkunç gücüyle ayaklanır ve bunu kapitalist sömürüden başka bir şey olmayan "İnsan Hakları"nı, "Yoksulluk

Hakkı"ndan başka bir şey olmayan "Çalışma Hakkı"nı istemek için değil de,

her insana günde üç saatten fazla çalışmayı yasaklayan çelik gibi bükülmez bir yasa koymak için yaparsa, dünya, yaşlı dünya sevinçten titreye titreye, içinde yeni bir evrenin zıpladığını duyacaktır... Ama, kapitalist ahlakın yoldan çıkardığı bir işçi sınıfından, mertçe bir karar nasıl istenebilir?

İşçi erkek, kadın ve çocuklar, yüz yıldır, binbir zahmetle acının çarmıhlı tepesine tırmanmakta. Eskiçağ köleliğinin hazır ve canlı örneği İsa gibi.

Yüz yıldır, zor altında çalışmakta, kemiklerini kırmakta, etlerini örselemekte, sinirlerini kırbaçlamakta. Yüz yıldır açlık bağırsaklarını burmakta, beyinlerini sanrılara salmakta...

Ey tembellik, uzun süren sefilliğimize acı! Ey sanatların ve soylu erdemlerin anası tembellik, insan kaygılarına merhem ol!

EK

Bizim ahlakçılar pek alçakgönüllüdürler. Çalışma dogmasını icat etmişler ama, ruhu dinginleştirmek, akli neşelendirmek, böbreklerle öbür organların iyi çalışmasını sağlamaktaki etkinliğinden kuşku duyuyorlar. Onu, kötülüklerini bağışlamak ve yetkilendirmekle görevli oldukları kapitalistlere yöneltmeden önce, değersiz deney hayvanı üstünde, yani halk üstünde denemek istiyorlar.

Ama, siz düzinesi beş para etmez filozoflar! Uygulamasını efendilerinize salık verme cesaretini gösteremediğiniz bir ahlak oluşturmak için neden kafa patlatıyorsunuz? Onca övündüğünüz çalışma dogmanızın alaya alındığını, kınandığını görmek ister misiniz?

Eskiçağ uluslarının tarihine, filozoflarıyla hukukçularının yazdıklarına bir bakalım:

Tarihin babası Herodotos şöyle diyor: "Yunanlıların çalışmaya karşı duydukları tiksintinin Mısırlılardan geçtiğini söyleyemem. Çünkü aynı tiksintiye, Trakyalılar, İskitler, Persler ve Lidyalılarda da raslıyorum; kısacası, barbarların çoğunda, mekanik sanatları öğrenenlere ve onların çocuklarına ikinci derecede yurttaş gözüyle bakılmaktadır... Bütün Yunanlılar, özellikle Lakedemonyalılar, bu ilkelerle yetiştirilmişlerdir..."

"Atina'da, yurttaşlar, tıpkı ataları vahşi savaşçılar gibi, yalnızca toplumun savunması ve yönetimiyle uğraşan gerçek soylu kişilerdi. Kafa ve beden güçleriyle durmadan Cumhuriyetin çıkarlarını gözetmek zorunda oldukları için, bütün işleri, kölelerin sırtına yüklüyorlardı. Lakedemonya'da da, soyluluklarına toz kondurmamak için, ne iplik büker, ne de örgü örerlerdi."

"Romalılar, yalnızca soylu ve özgür iki meslek bilirlerdi: Tarım ve askerlik. Bütün yurttaşlar, geçimlerini sağlamak için, yasal olarak kölelere özgü hiçbir aşağılık iş (meslekleri böyle tanımlıyorlar) yapmak zorunda kalmıyorlardı. Devlet hazinesinden yararlanıyorlardı. Brutus (yaşlı), halkı ayaklandırmak için, özellikle tiran Tarquinius'u, zanaatçılarla duvarcıları özgür yurttaş yapmakla suçladı."

Eski çağ filozofları, düşüncelerinin kökeni üstünde tartışıyor ama, çalışmaktan tiksime konusunda anlaşılıyorlar.

Platon, "Devlet" adlı örnek alınacak toplumsal ütopyasında şöyle diyor:

"Doğa, ne kunduracı yaratmıştır, ne de demirci. Bu tür uğraşlar, onları uygulayan insanları, o aşağılık ücretlileri, durumları dolayısıyla siyasal hakları olmayan adsız sefilleri alçaltmaktadır. Yalan söylemeye ve aldatmaya alışık tüccarlara gelince, onlara kentte kaçınılmaz bir kötülük olarak katlanılabilir ancak. Dükkân ticaretiyle alçalan yurttaş, bu suç için kovuşturulacaktır. Suçu belli olursa bir yıl hapis cezasına çarptırılacaktır. Suçun her yinelenişinde ceza iki katına çıkacaktır..."

Ksenophon, "Oikonomikos" adlı yapıtında şöyle yazıyor:
"Kendilerini kol

işlerine adayanlar, hiçbir zaman Devlet görevlerine getirilemeyeceklerdir, bu da yerinde bir şeydir. Çoğu, bütün gün oturmaya, kimileri de sürekli acı çekmeye mahkûm olan bu insanların bedenleri ister istemez bozulacak, ruhları da bundan etkilenecektir."

"Bir dükkândan yüz ağartıcı ne çıkabilir," diyor Cicero ve ekliyor:
"ticaret

ne üretebilir namusuyla? Dükkân adını taşıyan hiçbir şey dürüst bir insana yaraşmaz (...) tüccarlar, yalan söylemeden kazanç elde edemezler, oysa yalandan daha utanç verici ne vardır! Öyleyse, emeklerine ve zanaatlarına aşağılık bir şey gözüyle bakabiliriz. Çünkü, her kim ki emeğini para karşılığında verirse, kendini satmış ve köle durumuna düşmüş olur."

Çalışma dogmasının aptallaştırdığı işçiler! Kıskaç bir özenle sizden uzak tutulan bu filozoflara kulak verin: Emeğini para karşılığında sunan bir yurttaş köle durumuna düşüp alçalır, yıllar boyu hapisleri hak eden bir suç işlemiş olur.

Hıristiyan ikiyüzlülüğü ve kapitalist yararcılığı, bu Eskiçağ cumhuriyetlerinin filozoflarını yozlaştıramamıştır. Özgür insanlara seslenirken düşüncelerini dile getiriyorlardı onlar içtenlikle. Cousinslarımızın, Carollarımızın, Simonlarımızın tırnağı bile olmadıkları düşünür Platon ve Aristoteles, ideal devlet yurttaşlarının en büyük boş zaman içinde yaşamalarını istiyorlardı; çünkü Ksenophon'a göre "çalışma bütün zamanı alır ve onunla birlikte Devlet'e ve dostlarına hiç boş zaman kalmaz." Plutarkhos'a göre de, soyunun hayranlığını kazanan Lykurgos'un

"insanların en bilgesi" sayılması, herhangi bir mesleği yasaklayarak Devlet'in yurttaşlarına boş zaman sağlamasından kaynaklanıyordu.

Bastiatlar, Dupanloup, Beaulieu, Hıristiyan ve kapitalist ahlakçı takımı şöyle yanıt verecektir: "iyi, güzel ama, dönemlerinin ekonomik ve politik koşullarında, nasıl başka türlü olabilirdi bu?"

Eskiçağ toplumlarının normal durumu buydu. Özgür insan, zamanını Devlet işlerini tartışmak ve savunmasını kollamakla geçirmek zorundaydı. O dönemde meslekler, çalışanların askerlik ve yurttaşlık görevlerini yapamayacağı kadar ilkel ve kabaydı. Savaşçı ve yurttaş edinmek için filozoflarla yasa koyucular, söyleneceye mal olmuş devletlerde kölelerin varlığını hoşgörmek zorundaydılar.

Ama kapitalizmin ahlakçıları ve economicileri, günümüzün köleliği olan işçiliği salık vermiyorlar mı? Kapitalist kölelik, kimlere boş zaman sağlıyor? Kötü alışkanlıklarının ve uşaklarının kölesi olan yararsız ve zararlı Rosthschildlere, Schneiderlere ve Madonna Boucicautlara.

diye "Kölelik önyargısı Pythagoras'ın ve Aristoteles'in ruhuna egemendi" yazmışlardır küçümseyerek.

Ama bununla birlikte Aristoteles şunu önceden görüyor ve şöyle diyordu: "Daidalosa'nın başyapıtlarının (yontular) kendiliğinden devinebildiği ve Vulcanus'un sacayaklarının kendiliğinden kutsal işine koyulabildiği gibi, eğer her araç, hiçbir uyarı olmadan ya da kendiliğinden görevini yerine getirebilseydi; eğer, örneğin dokumacıların mekikleri kendiliğinden dokuyabilseydi, işlik şefinin artık yardımcılara, efendinin de kölelere gereksinimi olmazdı." Aristoteles'in düşü, bizim gerçeğimizdir. Ateş soluklu, çelik parçalı, yorulmaz, olağanüstü verimli, tükenmek bilmeyen makinelerimiz, kutsal görevlerini uslu akıllı yerine getiriyorlar kendiliklerinden. Ama, bununla birlikte kapitalizmin büyük filozoflarının dehası, kötülüklerin en kötüsü olan işçilik önyargısının etkisinde kalmaktadır.

Hâlâ anlamıyorlar makinenin insanlığın kurtarıcısı olduğunu; insanı aşağılık ve ücretli işlerden kurtaracak olan, azat eden, boş zaman ve özgürlük veren Tanrı olduğunu.